

Dijital Evrende Toplumsal Cinsiyetin Değişen Kodları: Daire Youtube Programı Örneği

Changing Codes of Gender in the Digital Platforms: The Case of "Daire" YouTube Program

Esra Dudu Karaman¹

Öz

Bu çalışma, dijital platformların toplumsal cinsiyet normlarını nasıl dönüştürdüğünü, YouTube'da yayımlanan "Daire" programı örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Dijitalleşmenin getirdiği yenilikçi iletişim olanakları aracılığıyla toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl yeniden şekillendiği ve bu süreçte ortaya çıkan demokratik, kadını güçlendiren söylemlerin etkileri ele alınmıştır. Geleneksel medya, çoğunlukla toplumsal normları pekiştiren bir işlev üstlenmiştir. Buna karşılık, dijital platformlar farklı ve daha eşitlikçi söylemler geliştirebilme kapasitesine sahiptir. Bu araştırma, dijital içeriklerin bu potansiyeli nasıl açığa çıkardığını ve cinsiyet rollerinin evriminde nasıl bir rol oynadığını anlamaya odaklanmaktadır. Çalışmanın temel amacı, YouTube gibi sosyal medya araçlarında üretilen içeriklerde, toplumsal cinsiyete ilişkin verilerin toplumsal anlamlarını ortaya koymak, YouTube içeriklerinin toplumsal cinsiyet eşitliği söylemlerine ilişkin nasıl bir model ortaya koyduğunu analiz etmek ve bu içeriklerin eşitlikçi bir söylem oluşturma potansiyelini belirli göstergeler aracılığıyla incelemektir. Bu bağlamda "Daire" programı, geleneksel ataerkil cinsiyet rollerini sorgulayan ve yeniden tanımlayan bir örnek olarak seçilmiştir. Çözümleme "Daire programı toplumsal cinsiyet kodlarını hangi spesifik bağlamda yeniden inşa ediyor?", "Hangi toplumsal normlar sorgulanıyor ve nasıl bir dönüşüm sağlıyor?" şeklinde iki temel araştırma sorusu çerçevesi üzerine yapılandırılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden söylem analizi kullanılmıştır. Söylem analizi, "Daire" programının içeriğinde yer alan cinsiyet temsillerini ve bu temsillerin izleyici tarafından ne şekilde algılandığını anlamak amacıyla seçilmiştir. Programın en popüler beş bölümü, örneklemler olarak belirlenmiştir. Bu seçim, içeriklerin geniş bir izleyici kitlesine ulaşarak anlam üretme potansiyeline vurgu yapmaktadır. Bulgular, "Daire" programının ev içi cinsiyet rollerini eşitlikçi bir şekilde yeniden yorumladığını göstermektedir. Kadın ve erkek karakterlerin, ev içi sorumlulukları paylaşma biçimleri ve estetik tercihlerde ortak karar alması gibi unsurlar, geleneksel patriarkal kalıpların dışına çıktığını göstermektedir. İzleyicilerin yorumları da, bu yeni cinsiyet söylemlerinin kabul gördüğünü ve desteklendiğini ortaya koymaktadır. Araştırma, dijital platformların toplumsal cinsiyet eşitliğine olumlu katkılar sağladığını ve kadınların toplumsal rollerinde güçlenmelerine olanak tanıdığını vurgulamaktadır. Gelecekteki çalışmalar, bu tür dijital içeriklerin uzun vadeli etkilerini inceleyerek, dijital medyanın toplumsal dönüşümdeki rolünü daha kapsamlı bir şekilde ele alabilir.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Siberfeminizm, Toplumsal Cinsiyet Roller, Mekân Tasarımı, Kullanıcı Yorumları.

Abstract

This study examines how digital platforms transform gender norms through the example of the program "Daire" broadcasted on YouTube. The effects of how gender roles are reshaped through the advanced communication opportunities offered by digitalization and the democratic, women-empowering discourses that emerge in this process are considered. Traditional media has undertaken a function that strengthens many social norms. In contrast, digital platforms have the ability to develop different and more liberal expressions. This research focuses on understanding how this potential of digital content emerges and what role it plays in the evolution of gender roles. The main purpose of the study is to reveal the social meanings of gender-related data in the content produced on social media tools such as YouTube, to analyze how YouTube content presents a model regarding gender equality discourses, and to examine the potential of these contents to create an egalitarian discourse through certain indicators. In this context, the program "Daire" has been selected as an example that questions and reconsiders traditional patriarchal gender roles. The analysis focuses on the frameworks of the two basic research frameworks in the figure: "In what specific way does the program restructure gender codes?" and "Which social norms are questioned and how does it transform?". The qualitative data collection method, descriptive analysis, was used in the research. The discourse analysis was selected to examine the gender representations in the content of "Daire" and how these representations are received by the audience. The five most popular episodes of the program were determined as their rates. This selection emphasizes the potential of the content to reach a wide audience and to produce meaning. The findings show that "Daire" reinterprets domestic gender roles in a libertarian way. Elements such as the sharing of domestic responsibilities by female and male characters and joint decision-making in aesthetic preferences fundamentally reveal traditional patriarchal patterns. Viewers' examinations reveal that these new gender discourses are accepted and supported. The research emphasizes that digital platforms make positive contributions to gender equality and provide opportunities for women to become stronger in their social roles. Future studies can examine such digital content in the long term and address the role of digital media in social transformation more comprehensively.

Keywords: Digitalization, Cyberfeminism, Gender Roles, Interior Design, User Comments.

Araştırma Makalesi [Research Paper]

Submitted: 06 / 01 / 2025

Accepted: 23 / 09 / 2025

¹Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi, Gümüşhane, Türkiye, esradudu@gumushane.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2070-8113>.

Giriş

Hızla gelişen yeni medya çağında kullanıcılarının artmasıyla büyüyen sosyal medya araçları yeni evrenler ve anlamlar yaratmaya başlamaktadır. Kitlenin, yoğunluğun, etkileşimin fazla olduğu noktalar kuşkusuz kültür üretimi bağlamında düşünüldüğünde toplumsal olarak anlamın ve anlamlandırmanın belirlendiği yerler olarak işaret edilebilir. Buna göre günümüzde sosyal medya araçlarını, kitlelerin yoğunlukla etkileşime girdiği, ortak kültüre katkıda bulunduğu ya da bu ortak kültürün maruz kalındığı/gözlemlendiği mekânlar olarak somutlaştırabiliriz. Geleneksel ve arkaik olandan arındırılmış bir zeminde yeni bir kültür evreni yaratan modernitenin tarihi şekillendirmede uyguladığı yöntem rolü göz önüne alındığında benzer bir yaratım günümüzün dijitalleşen dünyasında da söz konusu diyebiliriz. Tarihsel serüvende modernite, ortaçağın fikir ve normlarını sınırlandırarak tarihi inşa etmeye ve yeni kabulleri yerleştirmeye çalıştığı bir atmosfere karşılık günümüzde geçmiş ile şimdi arasında bir sınırdaki duran toplumsalın yeni bir inşaya elverişli olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre günümüzde geçmişin egemen modellerini taşımaya hevesli olmayan bir toplumsal yapıya teknoloji de, yeniliğin, farklılaşmanın, ideolojisini aşıl原因an bir olgu olarak karşımızda durmaktadır.

Tekniğin kültür evrenine yansıyan yönü ile ele aldığımız dijitalleşme olgusunu ise, toplumsallaşmanın önemli parametrelerinden biri olan cinsiyet rolleri bağlamında değerlendireceğiz. Toplumsal cinsiyet rolleri, insanın kendini anlama ve çevreyi anlamlandırma sürecine etki eden normatif ve belirleyici bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Teknolojinin belirleyiciliği ışığında cinsiyet rollerinin de deneysel ve eşitlikçi bir tanımın içine çekildiği söylenebilir. Dijitalleşme doğası gereği yeniliğin, ilerlemeci bir gelişmenin ideolojisini içinde barındırır. Bu nedenle geleneksel kitle iletişim araçlarında geleneksel kültürel normların yeniden tekrar eden eğilimi dijital evrende sürdürülmemektedir. Bu iddiadan hareketle geleneksel anaakım televizyonda yer alan dizi ya da filmlerin toplumda hâkim olan toplumsal normları tekrar eden yapısı dijitalde karşılık bulmamaktadır. Dijital platformlarda –Netflix ve Youtube gibi kurgusal ya da realty show içeriklerinin uzun anlatısal yapılar inşa edebildiği dizi ya da filmlerde işlenen konu çeşitliliği özgün, norm dışı ve radikal bir söyleme bürünebiliyor. Topluma ilişkin gerçekliklerin onu aktaran iletişim aracına göre değişen anlamsal yapısı yeniden vurgulanacağı gibi teknolojinin doğasından kaynaklanmaktadır. Marley ve Robins, yeni iletişim biçimlerinin, esasında ulusal kimliklerin tahrip edilmesinde çok önemli rol oynadığını söylerken teknolojinin mevcut anlam kalıplarını dağıtmada etkili bir güç olduğuna işaret etmektedir (1997: 101).

Bu çalışma, özellikle yeni nesil üzerinde dijitalin artık ana akım haline geldiği günümüzde sosyal medya araçlarının toplumsal cinsiyet inşasını nasıl etkilediğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu etkinin oluşmasında en önemli parametrelerden birinin ekonomik temelli olduğu söylenebilir. Dijitalleşme ve teknolojik gelişime yatırım yapan ülkelerin karar alma mekanizmaları, kadınları, teknoloji temelli işbölümü sürecinde güçlendirmeye ve daha bağımsız hale getirmeye çalışarak hem üretim sürecinin bir parçası hem de tüketicinin sürecinin temel öznesi olarak konumlandırmaya çalışmaktadır. Kadınların hem istihdam edilebilmesi anlamında hem de kapital bir ekonomik sistemde karar alarak tüketim çarkına dâhil olması kısacası homo economicus bir özneye dönüşmesi toplumlar için de ekonomiktir. İlerlemeci bir toplumsal modelde dijital araçları etkin olarak kullanan kadınların, bir adım öne çıkması ve ailelerinin ve toplumlarının refahına katkıda bulunması gelişmekte olan ya da gelişmiş toplumların ekonomik büyüme hedefleri doğrultusunda akıllıcadır (OECD, 2018). Bu bağlamda toplumların eğitim, idare ya da çalışma gibi hücrelerin dijitalleşmeye uyumlandığı günümüzde insanlar arası ilişkilerin tekrar yapılandığı söylemek yerinde olmaktadır. Ekonomik iş bölümünde cinsiyetler arası eşitlik ihtiyacı ideolojik olarak kadını da erkek ile eşdeğer bir söylem düzeyinde de desteklemekte ve mevcut toplumsal cinsiyet normlarını yeniden inşa etmeye izin vermektedir. Söylem düzeyinde başlayan cinsiyetler arası eşitlik normları, dijital evrende üretilen içeriklere de ana akım kitle iletişim araçlarından farkı olarak temel oluşturmaya başlamaktadır. Buna göre Youtube gibi kullanıcılarına öznel bir alan açma şansı bulan sosyal medya platformlarında teknoloji ve dijitalleşmenin kültür alanında yaratabileceği dönüşümler ekseninde toplumsal cinsiyet kalıplarına olan etkisi ve toplumsal cinsiyete ilişkin kodların görüntü ve söylem düzeyindeki dönüşümü incelenmektedir. Bu bağlamda kadınlık normlarıyla yüzyıllardır eşleştirilen ‘ev’ olgusunu dijital bir platform olan Youtube’da, kadının tabi olduğu değil aktif olarak inşa ettiği, görgüsünü ve kültürünü yansıttığı mekânlar olarak kamusal bir seyir haline dönüştüğü Daire ²programının, dijital dünyada yeni bir toplumsal cinsiyet söylemi inşasına katkısı ele alınmaktadır. Söylem analizinden faydalanarak çalışmada Daire programının ataerkil zihniyet kalıplarının dışında kalan unsurlar toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmiş ve değişen toplumsal cinsiyet rollerine gerçek kullanıcıların tepkilerini de ortaya koymak amacıyla programın altına yapılan kullanıcı yorumları da dâhil edilmiştir.

²“Daire” YouTube kanalı, Türkiye merkezli olarak 2019 yılında kurulan ve gerçek insanların yaşam alanlarını tanıtarak izleyicilere ilham vermeyi amaçlayan bir programdır. Geleneksel dekorasyon programlarından farklı olarak, kurallara sıkı sıkıya bağlı katalog estetiğinden uzaklaşarak, doğal yaşam pratiklerini ve stil sahibi fikirleri ön plana çıkarır. Kanal, mekân tasarımının yanı sıra kullanıcıların yaşam tarzlarına da odaklanarak toplumsal kültürel pratikleri mimari üzerinden incelemek için bir zemin sunar.

1. Dijitalleşme ve Toplumsal Cinsiyet

Yeni teknolojilerin toplumsal değerler üzerindeki en önemli etkisinin köklü değişimlere uyum sağlamayı ve yeniliği teşvik etme becerisi olduğu söylenebilir. Tamamıyla şizofrenik bir tutumla yeniyen tüketimci ve toplumsal açıdan zenginleştirilmiş inancın, kökten değişimlere uyum sağlamayı kolaylaştırabileceği fikrinden hareketle toplumsal değerler üzerinde kanıksanmış anlamların da zayıflayabileceği öngörülebilir. Yeni teknolojilerin potansiyel olarak yenilikçi ve yersiz yurtsuzlaştırıcı etkisi, eski ve köklü değerlerin çekimsel gücünü zayıflatır (Braidotti 2009: 227). Nitekim günümüz dünyasında, geleneksel kalıpların daha esnek ve yıkılabilir olduğu görülmektedir. Dijitalleşmenin hızlandırdığı dönüşüm süreçleri, bireylerin ve toplumların yeniliklere açık hale gelmesini sağlarken, bu değişimler eski değerlerin sürekli yeniden yorumlanmasına ve uyarlanmasına olanak tanımaktadır. Geleneksel yapılar, yenilikçi teknolojilerin etkisiyle artık sabit değil, değişken ve dönüştürülebilir bir hal almıştır.

Haraway, günümüz endüstriyel kapitalizminde bilim ve teknolojinin etkisiyle toplumsal ilişkilerin yeniden şekillendiğini belirtmektedir (2006: 29). Bu yeniden şekillenme, insan/insan olmayan, insan/hayvan, insan/makine, yaşayan/ölmüş, akıl/beden, doğa/kültür, kadın/erkek gibi ikiliklerin sınırlarının belirsizleşmesine yol açmaktadır (Lupton 2015: 569). Bu ikilikler, Aydınlanma Dönemi'nden beri insan, hayvan ve makine kavramlarının keskin karşıtlıklara dayanan tanımları üzerinden inşa edilmiştir. Ayrıca, bu tanımlar Batı felsefesinde yaygın olan ve Descartes ile Modernite döneminde kurumsallaşan bir beden anlayışını sürdürmektedir. Bu anlayışa göre beden, doğuştan cinsiyetli, kendine özgü bir doğası olan, yekpare bir varlık olarak, aklın denetimi altındadır. Ancak günümüzde bu eski beden anlayışı ve ona bağlı hiyerarşik ikilikler giderek çözülmektedir. Beden, kelimenin gerçek anlamıyla sınırlarını kaybetmekte ve insan, hayvan, doğa ve makine gibi kavramların başlangıç ve bitiş noktalarına dair yanıtlar sürekli değişim göstermektedir.

Dünyanın felsefik algılanışındaki temel değişimin yanı sıra, Covid 19 salgınının etkisiyle daha fazla dijital bir zemine kaydığını söylemek mümkündür. Ekonomik, politik ve sosyal hayatımızın her alanına nüfuz eden dijitalleşme, çalışma, yardımlaşma, tüketim, toplumsallaşma, eğitim vb. gibi toplumsal alanlarımızı doğrudan etkilemektedir. Ancak dijitalleşme, ilgiye değer bir şekilde cinsiyet ayrımı gözetmemektedir (BM ,2021). Dijitalde üretilen içerikler (tartışma, tanıtım, mizah ya da eğlence programları vs.) toplumsal cinsiyet normlarının ötesine geçmeyi ve yeni cinsiyetçilik olanakları yaratmayı mümkün kılan bir söylem alanı yaratabilmektedir. Yanı sıra toplum içerisinde kabul görmüş toplumsal cinsiyet normlarının dışında eylemde bulunarak haber olan özneler, sosyal medya uygulamalarında kısa sürede oluşan kolektif bir konsensüs ile dayatılan cinsiyet normları etkisiz hale getirilebilmektedir. Haraway de, benzer bir şekilde günümüzün ileri teknobilim çağında cinsiyet normlarının değişimi için bir imkân görmektedir. Çünkü bu tarihsel momentte bedenin sınırları açılmakta ve bedensel deneyimlerimiz dönüşmektedir. Tüm bunlar insanın ne olduğu tanımlanırken bugüne değin alınan kerteriz noktalarını değiştirmektedir (Bozok 2019: 143).

Ayrıca dijital dünyanın anlatım ve ifade dili rasyonel bir çerçevelenmeye mahkûm değildir. Marcuse'nin önemle atıfta bulunduğu şekliyle "öznellik", dijital dünyanın ifade dili olma yönüyle de kültürel normların yeni bir tarih içerisinde yeniden yazılma olanağı kazandırmaktadır. Dijital platformlar, kadınların bireysel deneyimlerinin ve öznelliklerinin, geleneksel toplumsal yapılarla özdeşleşmek zorunda kalmadan ifade bulduğu alanlar yaratabilir. Marcuse'nin belirttiği gibi, "kurtarıcı öznellik" bireylerin iç tarihinden, yani toplumsal varoluşun dışında kalan deneyimlerinden doğmaktadır. Bu nedenle, kadınların dijital ortamdaki anlatılarında karşımıza çıkan öznel varoluşları, yapıları altüst edecek bir perspektif yaratmaktadır. Marcuse'nin perspektifinden, bu süreç, bireylerin yalnızca toplumsal sınıflarla tanımlanmadığı ve dijital platformların bireysel öznelliği destekleyerek kadın lehine dönüşüm sağladığı bir dinamik yaratmaktadır (Marcuse 2008: 17).

Modern toplumların merkezi bir özelliği ve sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada işlevsel bir araç olarak görülen dijitalleşme (BM, 2021), dünyanın takındığı postmodern tutumun da etkisiyle geleneksel olarak kodlanmış cinsiyet normlarının parçalanması ve yeniden biçimlenmesinde önemli bir zemin yaratma potansiyeline sahip olabilir. Teknolojik kültürün biçimlenmesinde temel role sahip olan Apple, Amazon gibi teknoloji firmalarının bilgi, organizasyon ve tedarik konusunda otorite rolünü verdiği Siri ya da Alexa'nın kadın kimliği üzerine bina edilmesi de cinsiyetçi kodların dijital kültürde tersyüz edilebileceğinin örneğini oluşturmaktadır (Moran 2021: 23). Özellikle teknolojik araçların kadın sesi ya da bedeni üzerinden sunulması, teknolojinin pozitif bir büyüme ve ilerlemenin temel unsuru olarak tanımlanmasına da hizmet etmektedir. Nitekim sinematografi de bu savı destekler nitelikte özellikle de teknolojinin kötüleştiği veya kontrolümüzün dışına çıktığı hikâyelerde Stanley Kubrick'in 2001: Bir Uzay Macerası filmindeki HAL 9000 adlı yapay zekâ gibi erkek cinsiyetli yapay zekâ kavramsallaştırması daha yaygındır. Aynı şekilde Terminatör'den I, Robot'taki Sonny'ye ve Avengers: Age of Ultron'daki süper kötü adam Ultron'a kadar erkek olma eğilimindedir. Ex Machina'nın Ava'sı (Alicia Vikander), somutlaşmış yapay zekâ listesinde ilginç bir anormalliktir ve yaratıcısını öldürdükten sonra bile kontrolsüz bir tehdit yerine kurban olarak görülmüştür. Bu bağlamda teknoloji insanlığı tehdit eden bir unsur olarak kodlanırken eril bir yapıya, ancak insanlığın geleceğine hizmet eden pozitif bir faktör olarak kodlanırken de dişil bir kimliğe büründüğü görülmektedir. Bu kültürel dil, teknolojik ve dijital bir dünyada kadına atfedilen cinsiyetçi yaklaşımın biçim değiştirebileceğine dair fırsat olarak kabul edilebilir (Chambers, 2018).

Teknolojik ve ekonomik dönüşümlerin ulus-devletin düzenlemeci yeteneklerini aştığı her geçen gün daha belirginleşirken dijital kültürde kadına yönelik cinsiyet stereotiplerinde değişiklikler gözlemlendiği söylenebilir. İnsan, hayvan, makine, erkek, kadın, beden, zihin gibi kavramlar anlam üzerindeki mücadelenin kültürel alanları olarak teknolojinin himayesinde yeniden boyutlanmaktadır. İletişim, eğlence ve bilgi alışverişi gibi birçok alanda önemli bir etkiye sahip olan dijital platformlar, toplumsal normları ve algıları şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadırlar. Geleneksel medyadan farklı bir etkileşim ve katılım biçimi sunan bu mecralar, kadınlara, dijital kültürde daha etkin bir şekilde kendilerini ifade edebileceği, görünürlük kazanabileceği ve farklı alanlarda liderlik rolleri üstlenebileceği alanlar sunmaktadır. Öyle ki onlarca yıldır geleneksel medyanın domine ettiği kadın temsilleri dijitalleşen televizyon platformlarında artık geçerliliğini yitirmektedir. Televizyonun dijitalleştiği Netflix gibi platformlarda alışageldik cinsiyet stereotiplerinin temsil edilmediği ya da alternatif temsillerle karşımıza çıktığı görülmektedir. Sutko'nun (2020) yaptığı araştırmada, yüksek bir anlam üretme alanı olarak sinema metinlerinde, ileri teknoloji ya da bilim kurgu filmlerinde teknolojik öznelere evcilliğini, duygusal niteliklerini (hayal etmek vb), gizemliliğini, ele avuca sığmazlığını vurgulamak amacıyla kadın kimliğiyle – Siri, Cortana, Alexa – izleyiciye sunulduğunu ileri sürmektedir. İnsan merkezli olmayan kavramlarla tanımlanan yapay zekânın, evrensel olduğu varsayılan bir özne olarak kadınsal niteliklerle sunulması, cinsiyet normlarının, kadın lehine, olumlu bir yeniden yönlendirmeye alan açmaktadır. Buna göre, teknolojinin kültür evreninde kadın, başat özne haline gelebilmektedir.

Nitekim dijital mecralar kimlik hakkında daha esnek ve daha çeşitli yeni normların ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır. Turkle'nin ifadesiyle insanların geleneksel yöntemlerle inşa ettiği kimlik kodları, tek gerçekliğin yıkıma uğradığı sanal atmosferde “daha çeşitli ve esnek” bir yöne evrilebilmektedir (1997, p. 46). Dijital dünyada cinsiyetin tekil ve özelleşmiş bir kavram haline gelmesi, geleneksel normlardan bağımsız olarak kimliklerin özgürce ifade edilebileceği bir alan yaratmaktadır. Dijital dünyada tekil bir özellik olarak algılanan cinsel kimlikler daha bireysel, çok katmanlı ve dinamik bir şekilde inşa edilebilir bir forma kavuşmaktadır ancak aynı zamanda toplumsal cinsiyetin kolektif anlamda yeniden tanımlanmasını da gerektirmektedir. Guattari/Deleuze'nin “Ne kadar birey varsa o kadar cinsiyet vardır” sözünden hareketle dijital mecralarda toplumsal cinsiyet rollerinde rastlanan esneklik ve çeşitlilik bu kolektif inşayı kadın lehine yeniden yapılandırmaya hizmet edebilmektedir (Akt. Butler 2014: 201).

Dijital çağda, kadınlık rolünün inşasında önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Geleneksel medyanın çoğu zaman kadınları pasif ve stereotipik rollerde tasvir etmesine karşılık, dijital platformlar kadınların daha aktif ve pozitif bir şekilde temsil edilmesine olanak tanımaktadır. Örneğin, sosyal medya platformlarında kadınlar, hem kişisel hem de profesyonel alanlarda kendi seslerini güçlü bir şekilde duyurabilmekte ve kendi hikâyelerini doğrudan paylaşabilmektedir. YouTube ve Instagram gibi platformlarda, kadın influencer'lar ve içerik üreticiler, toplumsal normları sorgulayan, güçlendirici ve çeşitli temaları işleyen içerikler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, feminist hareketlerin ve toplumsal cinsiyet eşitliği savunucularının dijital medyayı bir araç olarak kullanarak kadınların liderlik rolleri, girişimcilik başarıları ve toplumsal değişimlerdeki etkilerini vurguladıkları görülmektedir. Örneğin, #MeToo hareketinin dijital ortamda yaygınlaşması, kadınların seslerinin daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamış ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca, dijital oyun ve sanal gerçeklik dünyasında da kadın karakterler, daha dinamik ve güçlü figürler olarak tasvir edilmekte, bu da kadınların dijital dünyadaki temsillerini güçlendirmektedir. Bu örnekler, dijital medya araçlarının kadınlık rolünü daha geniş, çeşitli ve olumlu bir şekilde yeniden inşa etme potansiyelini ortaya koymaktadır.

Kadınların dijital ortamda başat bir özne olarak rol almalarına pozitif anlamda aracılık edebileceğini açıklayan kavramlardan bir tanesi de siberfeminizmdir. Siberfeminizm, dijital ortamda kadınların toplumsal eşitlik mücadelesini güçlendiren ve kadınların pozitif ilerleyişini destekleyen önemli bir akımdır. Bu kavram, internetin ve dijital teknolojilerin, cinsiyet eşitsizliğine karşı durmada ve kadınların seslerini daha güçlü bir şekilde duyurmasında nasıl bir rol oynayabileceğini incelemektedir. Siberfeminizm, kadınların çevrimiçi platformlarda kendi deneyimlerini, mücadelelerini ve başarı öykülerini paylaşmalarını teşvik ederken, aynı zamanda dijital araçları toplumsal cinsiyet normlarını sorgulamak ve değiştirmek için birer araç olarak kullanmaktadır. Özellikle sosyal medya hareketleri ve çevrimiçi topluluklar, kadınların kamusal alanlarda daha görünür hale gelmelerini sağlamak ve dijital feminist hareketler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı etkili kampanyalar yürütmektedir. Örneğin, siberfeminizm, çevrimiçi şiddet ve cinsiyet temelli taciz gibi sorunlara dikkat çekmekte ve bu sorunlarla başa çıkmak için dijital stratejiler geliştirmektedir. Dijital kültür “çevrimiçi olmak ile sokaktaki aktivizmi önemli ölçüde paralel hale getirerek”, kadınların organikleşmiş toplumsal sorunlarının daha hızlı ve etkili bir şekilde görünür hale gelmesine katkıda bulunmaktadır (Knappe and Lang 2014: 364). Ayrıca, siberfeministlerin dijital sanat ve medya projeleri, kadınların güçlendirilmesine ve toplumsal rol modellerinin çeşitlenmesine katkıda bulunarak, kadınların dijital dünyadaki temsillerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, siberfeminizm dijital alanda kadınların güçlenmesini ve toplumsal değişim süreçlerine aktif katılımlarını destekleyici bir rol oynamaktadır.

Ayrıca dijital kültürle birlikte ortaya çıkan aktivist hareketlere popüler kültür de sahip çıkmaktadır. Bunlar, politik bir eylem kadar tüketici tabanlı bir katılımcı etkinlik olarak popüler kültürün de desteklediği bu eylemler dijital kültürde

marjinalleştirilmeden kabul görmekte ve normalleştirilmektedir. Kapitalist bir dünyanın iletişim biçimini belirleyen popüler kültür, bu eylemleri destekleyerek, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konularındaki bilinçlenmeyi artırma amacını taşımaktadır. Ayrıca, popüler kültür, feminist eylemler aracılığıyla toplumsal normları sorgulama ve dönüştürme potansiyeline sahip olan içerikleri teşvik ederek, kendi içerik stratejilerini ve marka imajlarını çağdaş toplumsal değerlerle uyumlu hale getirme çabası içindedir. Bu durum, medya kuruluşları ve eğlence endüstrisi için hem sosyal sorumluluk projeleri hem de tüketici tabanını genişletme fırsatları sunmaktadır. Örneğin, popüler dizi ve filmler, feminist temaları işleyerek ve güçlü kadın karakterler sunarak, geniş kitleler arasında toplumsal cinsiyet eşitliği konularına duyarlılığı artırmaktadır. Ayrıca, popüler kültür figürleri ve influencer'lar, dijital platformlarda feminist mesajları yayarak toplumsal etki yaratmakta ve bu eylemleri daha görünür hale getirmektedir. Yanı sıra sosyal medyada kadın, çocuk ya da toplumun ayrııştırılmış kesimleriyle ilgili infial yaratmış ve büyük tepki toplayan konuları, dijital araçlarla 'anaakım' mücadelesi veren artık geleneksel kabul ettiğimiz ve ataerkil söylemler üreten geleneksel basın bile görmezlikten gelemeyerek prime time taşımak zorunda kalmaktadır. Bu bağlamda, dijital aktivizm ve feminist eylemler, popüler kültürün değişim ve yenilik arayışını destekleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Sadowvski 2016: 96).

Dijitalleşmenin kadınların konumlarını pozitif yönde iyileştirmesine katkıda bulunan bir etmen de normal hayatta kamusal alanda çalışma fırsatı bulamayan ekonomik olarak bir konum elde edemeyen kadınlar, dijital dünyada emeğini, yeteneğini basit bir kurgu ve bir cep telefonu kamerasıyla milyonlara ulaştırabilme ve ekonomik bir getiri elde edebilme şansını yakalamaktadır. İnternetin ve dijital teknolojilerin sağladığı erişim imkânları, kadınların geleneksel iş alanlarının ötesinde ekonomik faaliyetlerde bulunmalarına olanak tanımaktadır. Özellikle e-ticaret, dijital içerik üretimi ve çevrimiçi hizmet sektörlerinde kadın girişimcilerin ve serbest çalışanların sayısında gözle görülür bir artış yaşanmaktadır. Dijital platformlar, kadınlara kendi işlerini kurma, ürün ve hizmetlerini küresel pazarlara sunma, ayrıca esnek çalışma saatleri ve uzaktan çalışma gibi avantajlar sağlayarak ekonomik bağımsızlıklarını güçlendirmektedir. Bu durum, kadınların iş gücüne katılım oranlarını artırmakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, sosyal medya ve blog platformları, kadınların kendi markalarını oluşturmalarına ve kişisel becerilerini gelir getirici faaliyetlere dönüştürmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, dijital eğitim ve çevrimiçi kurslar, kadınların yeni beceriler kazanarak profesyonel gelişimlerini desteklemekte ve iş piyasasında rekabetçiliklerini artırmaktadır. Bu bağlamda, dijitalleşme, kadınların ekonomik fırsatlara erişimlerini genişleterek, ekonomik eşitsizliklerin azaltılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır (Rani, Branco ve Nayar 2022: 422-423).

Bununla birlikte kadın imgesinin dönüşümü, beden kavramının da değişime uğramasıyla paralellik göstermektedir. Yirmi birinci yüzyılın öne çıkan feminist kuramcılarından Donna Haraway'ın siborg kavramı dijitalleşen dünyamızda kadın ve erkek ayrımının geçmiş yüzyıllara kıyasla keskinlikten uzaklaşmaya başladığını kuramsal bir zeminde açıklamaktadır. Haraway'e göre, biyoteknolojik gelişmeler sonucunda artık bedenlerimizin 'eksilen' yönlerini –kontak lensler, diş implantları, kalp pilleri, biyonik kollar vb- yapay eklentilerle tamamlama fikri ve pratik zeminde alışkın olmak kadın ve erkek bedenine özgü nihai sınırların da ortadan kaldırmaya hizmet edebilmektedir (Haraway 2009: 10). Farklılıkları silerek dışlayıcı ortaklık zeminleri kuran genel, betimleyici bir kategori olmaktan çok, dışlanma ve olumsuzlanma deneyimlerinin izini taşıyarak tekil varoluşların birlikteliğini mümkün kılmakla ilgili bir figür olarak siborg, bedeni/cinsiyeti zıt kutuplar olarak değil melez bir konuma yerleştirmektedir. Mitolojide mümkün olan yarı insan yarı at/tanrı/yılan gibi figürleri, siborg kavramı aracılığıyla teknolojik dünyamızda yarı insan yarı robot gibi formlarda görebilmekteyiz. Aynı şekilde cinsiyet formlarının da benzer şekilde melezleştiği ya da keskin ayrımlarının olmadığı bir dünyayı tasavvur edebilme imkanı oluşmaktadır. Tüm bu kavramsallaştırmalar, teknolojinin yeniden yapılandığı evrenimizde toplumsal cinsiyet rollerinin alacağı formları anlama ve anlamlandırma sürecinde açıklayıcı olmaktadır.

Ancak, dijital kültürde de hala cinsiyetle ilgili stereotipler ve toplumsal cinsiyetle ilgili sorunlar bulunmaktadır. Örneğin, bazı dijital oyunlarda hala cinsiyetçi temsiller görülebilir veya sosyal medyada kadınlara karşı ayrımcılık ve şiddet içeren tutumlarla karşılaşılabilir ya da ticaret platformlarında kadınların kazancı erkeklere oranla daha düşük olabilmektedir (EIGE, 2020). Dijital kültürün fazla geçişken, çeşitli, öznel yapısı da toplumsal cinsiyet kategorilerinin oturmasını zorlaştırmaktadır. Bu açıdan dijital kültürde kadına ilişkin pozitif ama sabit stereotip oluşması biraz zor olsa da dijital kültürde var olan bu çeşitliliğin kadına ilişkin dar ve sınırlı anlamlandırmaları yıkmaya hizmet edebileceği söylenebilir (Popaa ve Delia Gavrilub, 2014: 1201). Ayrıca dijital medyanın da geleneksel medyadan cinsiyete ilişkin stereotipleri devraldığı kabul edilmekle birlikte dijital kültürde kadının bu stereotiplerle rekabet etme, yıkmaya ya da kendi odağı üzerinden yeniden inşa etme kabiliyetinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Bu olumsuz örneklerin yanı sıra, dijital platformlar kadınların güçlenmesine, seslerini duyurmalarına ve çeşitli konularda liderlik yapmalarına olanak tanıyan bir araç olarak da hizmet edebilir. Ayrıca teknolojiye aracılık eden gelişmiş ülkeler cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda da çaba sarf ettiği gözlemlenmektedir. ABD Başkan Yardımcısı Kamala Harris, Mart ayında Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu'na hitaben yaptığı konuşmada, "kadınların statüsü, demokrasinin statüsüdür" diyerek cinsiyet eşitliğinin kapitalist dünyanın siyasi yönetim biçimi olan demokrasi için de

gerekliliğini vurgulamaktadır (Verveer ve Meco, 2021). Yani demokrasi ideal yönetim biçimi olarak benimsendikçe kadının statüsü de özellikle gelişmiş ülkeler öncülüğünde korunmaya devam edeceği söylenebilir. Nitekim "cinsiyet eşitliği" kavramı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin "kalkınma hedefi" haline gelmiş durumdadır (Cornwall ve Rivas, 2015: 7). Sonuç olarak, dijital kültürde kadına yönelik cinsiyet stereotipleri değişmekte ve evrim geçirmektedir. Ancak bu süreç hala devam etmekte olup, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda daha fazla çaba ve farkındalık gerekmektedir (UNDP, 2021). Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler toplumların refahı ve pozitif ilerlemenin ayrılmaz bir koşulu olarak kabul ettikleri teknoloji ve internetin doğasında barındırdığı değişim nosyonu sayesinde toplumlarda var olan stereotip düşünce ve kalıpların da yıkımına aracılık edebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda internet tabanlı içeriklerde geleneksel medyada göremeyeceğimiz toplumsal cinsiyet kalıplarının geniş ağ topluluklarına hangi biçimlerde sunulduğu ve ne gibi değişimlere uğradığı temel araştırma konusu olarak çalışmanın merkezine alınmaktadır. Teknolojinin aracılık ettiği değişim nosyonunun toplumsal cinsiyet alanına ne şekilde sirayet ettiği yine internet mecrasında üretilen içerikler üzerinden cevaplanmaya çalışılmaktadır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada YouTube platformunda ev dekorasyonu inceleyen bir kanal olan Daire programı incelenmiştir. "Daire," YouTube platformunda ev dekorasyonlarına odaklanan bir programdır. "Daire" YouTube kanalı, gerçek insanların yaşam alanlarını tanıtarak ilham verici içerikler sunan bir platformdur. 2019 yılında Türkiye merkezli olarak kurulan kanal, geleneksel katalog estetiğinin ötesine geçerek, stil sahibi ve yaratıcı fikirlerle dolu, doğal bir yaşamı yansıtan evlere odaklanmaktadır. Kanalın misyonu, mükemmel düzenlenmiş ve steril evlerden ziyade, gerçek yaşamın içinden gelen hikayeler ve yaşanmışlık hissi barındıran mekânlar aracılığıyla izleyicilere ilham sağlamaktır. 579 bin abone ve 67 milyonu aşan görüntüleme sayısına ulaşan kanal, Türkiye sınırlarını aşarak global bir izleyici kitlesine hitap etmeye başlamıştır. İçeriklerinde yalnızca mekân tasarımına değil, aynı zamanda kullanıcıların yaşam tarzlarına da odaklanan "Daire", toplumsal kültürel pratikleri mimari üzerinden okuyabilmek adına zengin bir veri sunmaktadır. Platform aynı zamanda Instagram ve Pinterest gibi sosyal medya araçlarıyla geniş bir etkileşim ağı kurarak takipçileriyle doğrudan iletişimde bulunmaktadır. Güncel dekorasyon trendlerine, farklı stillere ve bireysel tercihlere göre çeşitlilik gösterebilen program içeriğinde, izleyiciler bir yandan kendi zevklerine uygun ve yaşam alanlarını kişiselleştirmeye yönelik dekorasyon fikirleri bulabilirken bir yandan da ev içi alana ait toplumsal cinsiyet ilişkilerine dair geleneksel medyaya kıyasla farklılaşan söylemlerle karşılaşmaktadırlar.

"Sizi de katalogdan fırlamış evler değil, insanların kapılar ardında o evlerin tadını nasıl çıkardığı ve yaşamları sizi heyecanlandırıyorsa, bu kanal size ilham verebilir" ilkesiyle izleyiciye hitap eden kanalda, ev içi alan tanımlanırken kadının ev içindeki statüsü ve rolü, izleyicinin toplumsal cinsiyet alanındaki fikirlerini tersyüz edecek bir söylem çizgisinde aktarılmaktadır. Aile yaşamına ilişkin keskin ataerkil kalıpların dışına çıkan program içeriğinde evini kişisel ilgisi ve yüksek estetik algısına bağlı olarak dekore etmiş bazen çiftler, bazen tek başına yaşayan kadın ya da erkekler yer alabilmektedir. Kadını ya da erkeği sadece aile kurabilmesi koşuluyla kültürel sistem içeresine dâhil eden ataerkil sistemin aksine Daire'de kadını ya da erkeği bazen tekil bazen de birlikte kurdukları çift yaşamının içerisinde farklı sosyo-kültürel kimlikler içerisinde görünür hale getirebilmektedir. Program içeriğinde estetiğin norm dışı olabileceği eğilimi toplumsal cinsiyet alanına da yansıtılmaktadır.

Bu çalışma Daire YouTube kanalında üretilen içeriklerin, ev içi alanda üretilen toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetler arası ilişkileri incelemek ve dijital platformlarda cinsiyet normlarının ne şekilde evrimleştiğine ulaşmak için nitel araştırma yöntemini benimsemiştir (Erkuş, 2013: 68). Bu çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden olan söylem analizi tekniği kullanılmıştır. Söylem analizi hem yazılı metinlerde hem de sözlü anlatımlarda kişilerin iletişimlerinin incelendiği bir tekniktir. Aynı zamanda söylem analizi insanların anlam dünyasını ve inşa ettikleri gerçeklik algısını oluşturan bir dil pratiğidir (Sözen, 1999, s. 24). "Dijk'in de işaret ettiği gibi söylem analizi, söylem ya da dil kullanımının sadece biçimsel yönü ile ilgilenmez. Bundan ziyade ilgi odağını sosyal ve kültürel bağlam içinde iletişim kuran dil kullanıcılarının oluşturduğu sosyal olaylara çevirir" (Barker ve Galasinski, 2001: 210). Aynı zamanda söylem analizi tekniği, Daire programına katılan kadın ve erkeklerin birbiriyle kurdukları iletişim, mekân tasarımındaki rolleri/tercihleri ve program içeriklerine maruz kalan kullanıcı yorumlarının tutumlarını inceleyerek onların toplumsal cinsiyet rollerinin alternatif üretimine yaptığı katkıyı anlamayı sağlamaktadır. Üç tema etrafında analiz edilen veriler (a) "Daire programı, toplumsal cinsiyet kodlarını hangi bağlamlarda yeniden inşa ediyor?", (b) "Hangi toplumsal normlar sorgulanıyor ve nasıl bir dönüşüm sağlanıyor?" araştırma sorularına cevap teşkil edecek bir analiz ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu sorular doğrultusunda seçilen bölümler, "Daire" programının popüler sekmesinde yer alan ve en yüksek izlenme oranlarına sahip ilk beş videodan oluşmaktadır. Bu tercih, popüler içeriklerin, geniş bir kitleye ulaşarak toplumsal normların ve cinsiyet kodlarının yeniden üretiminde daha etkili bir rol oynayabileceği varsayımına dayanmaktadır. İzlenme oranları, dijital platformlardaki anlam üretiminin ve tüketici katılımının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Ayrıca, popüler videoların, geniş izleyici kitlesi tarafından nasıl alınıldığı ve bu süreçte toplumsal cinsiyet normlarının nasıl ele alındığını anlamak için zengin bir veri kaynağı sunduğu düşünülmektedir. Bu içeriklerin incelenmesi, dijital platformlarda toplumsal cinsiyet normlarının sorgulanması ve dönüşümüne ilişkin daha kapsamlı bir perspektif geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. Seçim kriterleri, yalnızca izlenme oranlarına değil, aynı zamanda bu içeriklerin sosyal medyada tartışma yaratan, kullanıcı yorumları ile aktif bir şekilde etkileşimde bulunulan videolar olmasına da dayanmaktadır. Söylem dışında kalan unsurlar da betimsel analiz yöntemi ile aynı bağlam içerisinde yorumlanmıştır. Bu çalışmanın örnekleme nitel veri toplama tekniklerinden basit rastlantısal yöntemle seçilmiştir (Erkuş, 2013: 68). Örnekleme ise programın “popüler” sekmesinde sıralanan ilk beş video ele alınmıştır. Popüler içeriklerin etki alanı ve anlam üretme potansiyeli dikkate alınarak böyle bir örneklem tercih edilmiştir. Seçilen videoların görüntülenme sayısı 2 milyon ile 1,2 milyon arasındadır.

3. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Daire Youtube kanalında yayınlanmış en popüler on programdan elde edilen verilerin analizi, kadınlık/erkeklik rolleri, mekân tasarımı ve kullanıcı yorumları olmak üzere üç tema altında değerlendirilmiştir. Kanalda evli, kadın ve erkeğin birlikte yer aldığı ‘en çok’ izlenen beş bölüm incelenmiştir. Evli olmayan bireylerin/konukların olduğu programlar değerlendirilmemiştir.

3.1. Program Konukları Üzerinden Betimlenen Cinsiyet Roller

Kadın ve erkek ilişkisine ve cinsiyet rollerine odaklanılan bu başlık altında, incelenen beş programa da bakıldığında program açılışında ilk önce kadının konuşmaya başlaması, erkeğin kadından sonra sözü alması gibi söz ve ifade alanındaki hiyerarşiye bakıldığında kadının pozitif olarak ayrıştığı görülmektedir. Bu alışlagelmedik hiyerarşik değişim, erkeğin hâkimiyeti altındaki ev içi ataerkil düzeni tersyüz eden bir anlamla yıkmaya ve merkeze kadını almaya hizmet ettiği söylenebilirken dijital dünyadaki içeriklerin geleneksel ataerkil kalıplara bağlı olmadığını da imlemektedir. Kadın burada geride durması, susması ya da talep etmemesi tenkit edilen geleneksel rolünü benimsememektedir.

Programlarda evlerini anlatırken eşyaların tasarlanması, kurulması ve kullanılması süreçlerinde kadın ve erkeğin birlikte rol aldığı ve karar verdiği görülmektedir. Buna göre kadın ve erkeğin eve ortak katılımı, toplumun en temel ve küçük birimi olarak ailenin organik bir özelliği olarak doğallaştırılmaktadır. Yanı sıra çiftlerin mutfakta yemek yapmayı sevdiğini söyleyerek kadına atfedilen mutfak alanını da aynı zamanda erkeğe açarak eşitlikçi bir söylemi izleyiciye yansıtmaktadır. Yine benzer bir şekilde kadın evin detaylarını anlatırken dolgu görüntüsünde erkeğin sofrayı hazırlaması görüntüsü de erkeğin de mutfak içi alanda rol alabildiği fikrini meşrulaştırmaktadır. Bu sahne aynı zamanda kadının sadece mutfak içi alanda betimlenişine ilişkin mutlak doğruya eşitlikçi bir alternatif yaratmaktadır.

Tiny House’da yaşayan çiftlerden erkek karakter: *“Ben de yemek yapmayı çok seviyorum, eşim de öyle. Temizlikte de ikimiz bir giriyoruz, yarım saatte bitiriyoruz. 44 m² kullanım alanı olan bir evde bu tarz işler çok pratik oluyor”* ifadesiyle gerçekten deneyimlenen ama kadına ait olarak stereotipleştirilen ev içi bir eylemin erkek tarafından da paylaşılabildiği görülmektedir. Bu ifade özellikle kadına atfedilen mutfak alanının eril bir kimlik tarafından da üstlenilebileceği fikrini izleyiciye aktarmaktadır.

Sadece ev içi alan değil evin yapımının ya da yaşanabilecek şehrin seçiminde de kadının erkekle birlikte aktif rol aldığı aile öyküsü üzerinden izleyiciye aktarılmaktadır: Ceyda: *“Bugün ellerimizle yaptığımız evimizi ziyaret edeceksiniz. 3 yıl öncesine kadar İstanbul’da yaşıyorduk. Daha sonra, Özkan tam bir doğa aşığı ve ben de çok seviyorum doğayı, doğada yaşamaya karar verdik. Fakat tam olarak nerede yaşamak istediğimizi bilmiyorduk. Biz de fırsat buldukça zaman buldukça Çanakkale’den başlayarak bütün kıyı şeridinde ilgimizi çeken yerleri gezmeye başladık. Çanakkale’de Asos, Bayramiç köyü civarlarını gezdik. Bayramiç’in köylerini gezdik. Oradan İzmir’e indik. İzmir’de Urla, Seferihisar çevresindeki köyler çok ilgimizi çekiyordu. Oraları gezdik fakat bir türlü tam olarak içimize sinen bir yer bulamıyorduk. Çünkü ben ne yaparsam yapayım bir tarafım şehri istiyor. Ondan da ilham alıyorum. Orada ne bileyim bir kafede oturup kahve içmek, bir bara gitmek hoşuma gidiyor. Ama Özkan tamamıyla doğayı seviyordu. O yüzden de bir türlü karar veremiyorduk. Bir gün bir arkadaşım beni aradı, dedi ki, bu arada Bodrum hiç aklımızda yoktu. Çünkü küçük bir İstanbul olarak görüyorduk orayı. Dedi ki “Gelin size göstermek istediğim bir yer var.” Bodrum’a geldik atlayıp ve bizi bir köyüne getirdi Bodrum’un. Görür görmez aşık olduk. Çünkü tam olarak Özkan’ın aradığı şey vardı. Karşımızda orman vardı. Tamamen doğayla iç içeydik ve burası hiç Bodrum’a benzemeyen bir yer. Ama aynı zamanda arabaya bindiğimizde yarım saat ötede de Bodrum gibi bir yerde, bütün imkânlarla sahip bir yerde yaşıyor olacaktık. Bu da beni çok cezbedti. Ve havaalanı vardı. Çünkü işimiz gereği İstanbul’a gidiyoruz geliyoruz sürekli. Dolayısıyla, hiç düşünmeden burada yaşamaya karar vermiş olduk.”* Geleneksel toplumsal cinsiyet normlarına göre, aile içindeki büyük kararların (örneğin, şehir değiştirme, ev seçimi gibi) genellikle erkekler tarafından verilmesi beklenirken, bu anlatıda kadın ve erkeğin eşit söz hakkına sahip olduğu bir ilişki dinamiği gözlemleniyor. Ceyda’nın *“Ben ne yaparsam yapayım bir tarafım şehri istiyor.”*

Ondan da ilham alıyorum," şeklindeki sözleri kadının da bireysel arzularının ve kişisel özgürlüklerinin aile kararları üzerindeki etkisini ifade etmesi bakımından anlam taşımaktadır. Aynı zamanda, Özkan'ın doğa odaklı bir yaşam tercihinin duyduğu saygı ve uyum, çiftin karar alma süreçlerinde iş birliğine dayalı bir yaklaşım benimsediğini gösteriyor.

Programa konuk olan erkek karakterlerin "yoga eğitmeni ve marangoz", "endüstri mühendisi ve çiftçi" gibi nitelendirmelerle tanıtılması, eril olanın himayesini güçlendirecek ve sürdürecektir meslek kalıplarının dışında bir alan açarak iş yaşamındaki geleneksel cinsiyet rollerine bir meydan okuma yaratmaktadır. Bu mesleklerin sunumu, erkekliğin sert, himayeci ve yalnızca ekonomik kazanımlarla ilişkilendirilen geleneksel anlayışına meydan okuyarak daha kapsayıcı ve çeşitli bir erkeklik modeline işaret etmektedir. Bu durum, erkek bireylerin hem fiziksel hem de duygusal alanlarda var olabileceği alternatif kimliklerin temsil edilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu tür tanımlamalar, iş yaşamındaki cinsiyetçi meslek kalıplarını dönüştürme potansiyeline sahiptir. Geleneksel olarak erkeklere atfedilen "sert" meslekler (örneğin, mühendislik, tamircilik) ya da kadınlara atfedilen "şefkatli" meslekler (örneğin, eğitimcilik, sağlık hizmetleri) arasında net sınırlar çizen normlara meydan okuması anlamında programda mesleklerin sunumunda göze çarpan bu tercihin, mesleklerin toplumsal cinsiyet temelli sınıflandırılmasını zayıflatmaya hizmet edebileceği söylenebilir.

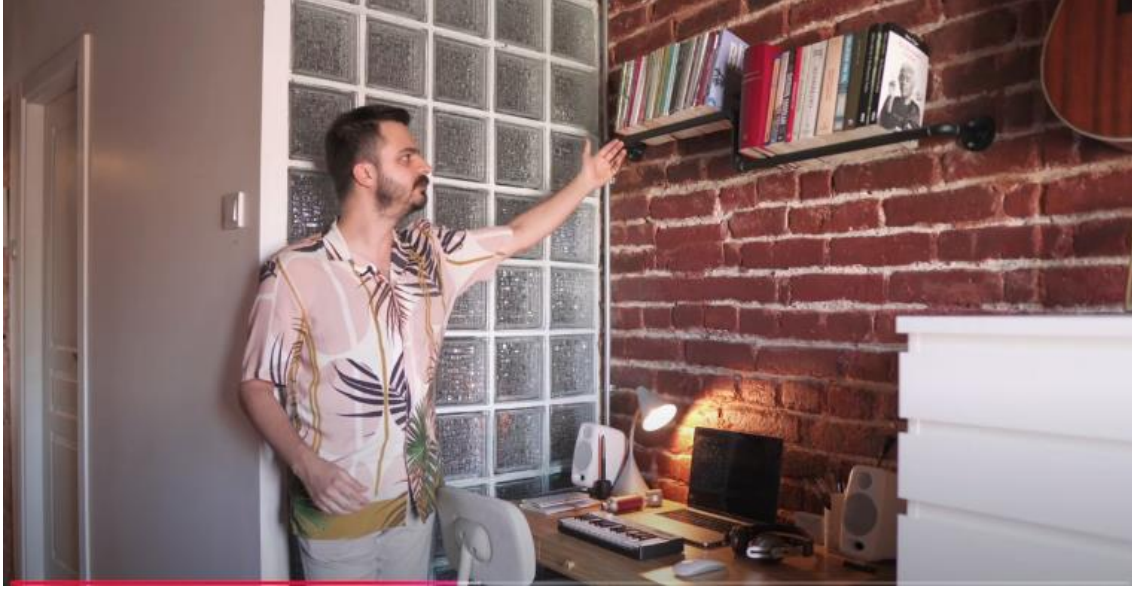
Programda standart bir metin olmadığı için evli çiftler, kendi hikâyelerini ve geçmişteki anılarını da evlerinin tanıtımına dâhil ettikleri için, programlarda kadın-erkek ilişkisi, daha doğal, samimi ve birbirlerinin yaşamlarına işleyebilmiş hissettirecek bir anlatımla aktarılmaktadır. Çiftlerin birbirlerinin hayatlarıyla bütünleşebilme becerileri de şu ifadelerle ortaya konmaktadır: Ceyda: *"Bu salonun genişliği, tek parça olması çok hoşumuza gidiyor. Her şeyi burada yapıyor olmak, benim hemen arkada çalışıyor olmam, ben, özellikle bu evi yaparken ayrıca bir çalışma odamız olsun istemedim ya da odam olsun istemedim. Çünkü çalışırken burada kendimi soyutlanmış hissetmektense, ne bileyim, Özkan'ın bana laf atması ya da gidip mutfaktan su alıp gelmek falan çok hoşuma gidiyor. O yüzden masamı odamı hemen merdivenin altına yaptım."*

Şekil 1. Daire "Ceyda ve Özkan'ın Ege Köyündeki Ahşap Evi" Adlı Bölümden Bir Görsel

Programlarda evli çiftler, birlikteliklerini kurumsallaşmış bir aile yaşantısı dokusu ya da bir tahakküm ilişkisi yerine birbirlerinin hayatlarına, özel alanlarına ya da kişisel zevklerine hem dâhil olabilmiş hem de bunların dışarısında kalabilme becerisini gösterebilmiş bir ilişki örüntüsü ortaya koymaktadırlar. Evli çiftlerden Kevser: *"Bu duvarda yer alan gitar ve üzerindeki rafta bulunan dikiş makinesi eşim Erdem'le benim özetim gibi bir şey"* ifadesiyle birbirlerinden çok farklı alanlara ait hobi ve yeteneklerini temsil eden iki ayrı nesnenin tek bir duvarda birlikte sergilenmesi, çiftlerin birbirlerinin alanlarına hoşgörümlü bir şekilde nasıl alan yarattıklarını da göstermektedir. Bu kez de evli çiftlerden erkek karakter Erdem, benzer bir anlatımla evi içi alanın hem nasıl bireysel olarak kişiselleştirilebildiğini hem de hayat arkadaşının istek ve ihtiyaçlarıyla bütünselleştirilebildiğini 30 m² evi üzerinden örneklemektedir: *"Burası benim çalışma alanım. Burayı Kevser'le birlikte dönüşümlü olarak kullanıyoruz. Müzikle ilgili bir şey yapmak istediğimde eşyalarımı buraya getiriyorum. Aynı zamanda Kevser'in çalışacağı zaman da burası birkaç ufak dokunuşla Kevser'in çalışacağı bir dikiş masasına dönüşüyor."* Toplumsal cinsiyet temelli bir bakış açısıyla, bu durum ev içi rol ve görevlerin daha geleneksel olmayan bir paylaşımını işaret etmektedir. Kadın ve erkek arasında net sınırlarla tanımlanmış iş bölümü, tarihsel olarak ev içindeki işlerin ve kişisel alanların ayırımına dayalıdır. Ancak burada, her iki eşin de hem kendi

alanlarını hem de birbirlerinin alanlarını paylaşarak ve dönüştürerek işlevsel hale getirmeleri, toplumsal cinsiyet rollerinin daha esnek ve birbirini destekleyici bir biçimde yeniden şekillendirildiğini göstermektedir.

Şekil 2. “Koridor Ev! 30 M²’ye Bir Çift Hayat Sığar Mı?” Adlı Bölümden Bir Görsel

Programa dâhil olan çiftlerin genel olarak okuryazarlık oranının yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Sebep ve sonucun birbirini besleyen bir tarafı olan bu örüntüde okuryazarlık oranının evini zevkle döşemeye zemin hazırladığı ya da kişiselleşmiş ve rafineleşmiş estetik duyguyla evini güzelleştiren insanların aynı zamanda okuma yazma bilincinin geliştiği varsayılabilir. Okuma yazma becerisine, estetik değerlere ve görgüye sahip olma gibi kültürel sermaye biriktiren bireylerin insan onuruna saygılı ve dünyayı daha eşitlikçi bir zeminde kavrayan bireyler olduğu da çıkarsanabilir. Bu anlamda program genelinde atmosfere ve kadın erkek ilişkisine yansıyan eşitlikçi tavrın bir kaynağı olarak bu kavrayış olduğu varsayılmaktadır: Erdem’in, “*Evimizin duvarında böyle bir boşluk vardı. Buraya uygun üç tane tahta kestirip raf olarak yerleştirdim. Burada Kevser’le benim kitaplarımız var. Moda ve sanatla ilgili kitaplar var. Hatta benim favorim İstanbul ile ilgili kitaplar var.*” ifadesi, okuryazarlık düzeyiyle hayat arkadaşıyla kurduğu eşitlikçi ilişkisinin kesiştiği bir gösterge olarak anlam kazanmaktadır. Bu örneğin toplumsal cinsiyet rollerinin ve eşitsizliklerin, kültürel sermaye aracılığıyla nasıl dönüştürülebileceğini ve eşitlikçi bir yapının kurulabileceğine ilişkin bir model oluşturduğu söylenebilir.

Programa dâhil olan bireylerin yüksek düzeyde okuryazarlık eğilimi olması gibi, aynı zamanda evlerinde kullanacakları eşyaları kendi üretme becerilerinin de bulunması, insanlığın kültürel birikiminin büyük bölümünü oluşturan sanat ve zanaat gibi alanlarda beceri geliştirilmenin insanı ehilileştiren ve besleyen bir tarafı olduğu söylenebilir. Erdem: “*Burada Kevser’in çok önem verdiği bir alan var. Bu objeler Kevser’in gittiği ülkelerden, şehirlerden, bitpazarlarından aldığı küçük minyatür dikiş makineleri koleksiyonu. Bunu tamamen kendi ellerimle yaptım atölyede.*” ya da evinin fayans döşemesinden duvar boyamasına kadar bir kitabı rehber edinerek evini baştan sona kadar eşiyile birlikte tamamlayan Özkan ve Ceyda’nın hikâyesindeki “*Melih Aşan’dan bahsederken onun kitabını aldığını ve ona danışmanlık için mail attığını söylemişti. Bir gün vapurda giderken bana kitabı verdi, “Ceyda” dedi, “Lütfen önsözü okur musun?” dedi. Şöyle bir cümle gözüme çarptı benim. “Hemen belirtmekte fayda gördüğüm bir konu, yaşamımdaki ana fikrin doğal yaşamak değil, canlı olarak kendi doğamı tanımlamak olduğudur.” Bu ön sözde beni duygulandıran başka şeyler de oldu ama bu cümleden çok etkilendim ve şey düşündüm. “Biz ne zaman kendi evimizi yapamayacağımıza inandırıldık acaba?” diye. O yüzden bizim hikâyemizin başladığı kitap, bu kitap. Umarım, Sizin hikâyenizin başladığı da bir video olur,*” anlatımını dikkate alarak yaratım becerisi ile cinsiyetler arasındaki ilişkinin ideal kavranışı arasında bir paralellik kurulabilir.

Genel olarak çiftler arasındaki konuşmalarda toplumsal cinsiyet normlarına dair herhangi bir stereotip yer almamakta kadın ve erkek, ev tasarımı, işlevsellik ve estetik seçimlerde eşit bir şekilde temsil edildiği gözlemlenmektedir. Bu gözlemde hareketle, program genelinde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine karşı bir duruş sergilendiği ve dijital platformda kadın ve erkeğe eşit bir temsiliyet sağlandığı söylenebilir. Elde edilen verilerden hareketle araştırmanın başında sorulan “Daire programı, toplumsal cinsiyet kodlarını hangi bağlamlarda yeniden inşa ediyor?” ve “Hangi toplumsal normlar sorgulanıyor ve nasıl bir dönüşüm sağlanıyor?” sorularına cevap olarak programda ev içi rollerin eşit bir şekilde dağıtıldığı, ev içi işlere katılımın cinsiyet temelli gerekçelere göre değil kişinin içsel motivasyonuna bağlı olarak gerçekleştiği, cinsiyetler arası ilişkide kültürel sermaye ve okuryazarlık becerisinin ön planda olduğu, çiftlerin ev içi alanda özellikle mutfakta toplumsal normları aşan bir rol üstlendiği, kadının sadece mutfak içi alanda değil evin tüm

alanlarına erkekle eşit bir şekilde hâkim bir rolde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca, program, kadın ve erkek arasında var olan ilişki üzerinden, dijital kültürde toplumsal cinsiyet rollerinin günlük yaşamda nasıl dönüşüm geçirdiğine ve eşitlikçi bir bakış açısıyla yeniden şekillenebileceğine ilişkin de somut bir model sunmaktadır.

3.2. Mekân Tasarımı ile Cinsiyet Roller Arasındaki İlişki

Kanalda yayınlanan programların genelinde, çiftler, geleneksel kodlara göre kadına atfedilen mutfak alanını, kadın ve erkeğin birlikte oluşan ihtiyaçlarına göre tasarladıklarını ifade etmektedirler. Mekân tasarımının üslubu eşitlikçi bir cinsiyet yaklaşımını sürdürmeye devam etmektedir. Programda kadınlar çoğunlukla eşleriyle mutfak tasarımını tamamladıklarını, mutfak içi işlerini kadınların erkeklerle beraber yürüttükleri ifade edilmektedir. Özlem: *"Şu anda evin mutfağındayız. Aslında evin en şaşırtıcı yeri olabilir. Çünkü 1+1'den ve 40 m2 bir evden hiç beklenmeyecek kadar büyük bir alan burası. Biz burayı ilk gördüğümüzde buradaki mutfak sadece şu tezgâh kadardı. Daha sonra bize bu kadar bir mutfağın yetmeyeceğine karar verdik. Çünkü ikimiz de yemek yapmayı seviyoruz,"* ifadesiyle mutfağın kadına ait olduğu yönündeki stereotipi tersyüz etmektedir.

Kanalda incelenen programlara genel olarak bakıldığında mekân tasarımına yönelik evin 'teknik' detaylarının dekorasyon ve işlevsellikle ilişkilendirilerek kadının anlatımı ile sunulması da yine aynı şekilde ev içi hiyerarşide kadının ikincil konumunu kıran bir duygu inşa etmektedir. Yine analiz edilen bölümlere bakıldığında mekân tasarımının ve dekorasyonun, toplumsal kabul görmüşlüğüne göre değil, çiftlerin öznel ilgi ve değerlerine göre düzenlendiği anlatılmaktadır. Ceyda: *"...Sadece alt dolaplar var bu mutfakta. Özkan'ın çok sevdiği raflardan alıp koyduk. Onun tercihiydi bu. Kavanozların yan yana sıralanması, baharatların, baklağillerin falan. Onun dışında bu ferahlığını ben çok seviyorum mutfağın. Mutfakta dolap olmadığı için ben bunu avantajıma kullanmak istedim. Mutfak aksesuarlarını inanılmaz seviyorum. O yüzden böyle dize dize bitpazarlarından bulduğum bakır şeyleri dizdim... Ben banyoda tropik bir hava yaratmak istedim. O yüzden internette biraz araştırma yaptım ve bu tropik papağanları satan İngiltere'de bir internet sitesi buldum. Oradan sipariş ettim Londra'dan geldiler. Onun dışında uzak doğuda sahillerden topladığım ilginç şeyleri yanımda getirdim. Onları camın kenarına sıraladım. Bir tane bitki ekledim buraya. Zaman içinde birkaç tane bitki daha eklemeyi düşünüyorum. Böyle girince bir jungle havası olsun istiyorum burası,"* ifadesi, evin mekân tasarımı ve dekorasyonunun bireysel tercihler ve kişisel zevklerle şekillendirildiğini gösteren önemli bir örnektir. Burada özellikle dikkat çeken unsur, kadının ev içi hiyerarşi bağlamında geleneksel "ikincil" konumunu aşarak, mekânı kendi öznel deneyimlerine göre dönüştürme kapasitesidir. Ceyda'nın, mutfağı Özkan'ın beğenilerini dikkate alarak tasarlaması ve banyoda "tropik bir hava" yaratmak için farklı kültürlerden obje ve aksesuarları bir araya getirmesi, toplumsal normlara dayalı dekorasyon anlayışından uzaklaşıp, mekânı çiftin bireysel ilgi ve değerlerine göre yeniden inşa ettiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Ceyda'nın mekânı özelleştirme süreci, sadece estetik tercihlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kadınların yaşam alanlarına yönelik geleneksel rollerini aşarak kendi kararlarını uyguladıkları bir özgürleşme alanı yaratmaktadır.

Kadının mekânla kurduğu bu ilişki, sadece dekoratif bir estetik değil, aynı zamanda bir aidiyet ve özgünlük inşa etme arzusunu yansıtır. Ceyda'nın "bitpazarından bulduğu bakır şeyleri dizmesi" ve tropik papağanlarla banyo dekorasyonunu kişiselleştirmesi, mekânın sıradan işlevselliğin ötesinde bir kimlik ve anlam kazanmasına işaret eder. Bu durum, kadınların ev içinde pasif bir kullanıcı değil, aktif bir yaratıcı ve mekânın kurgusunu şekillendiren öznel olarak konumlandığını göstermektedir. Ceyda'nın mekân tasarımında yaptığı bu kişisel düzenlemeler, toplumsal kabul görmüş standartlardan saparak bireyselliği ve yaratıcı özgürlüğü ön plana çıkarmakta, kadının ev içindeki geleneksel rolünün yeniden tanımlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Programda ev içinde yer alan kadına ait bir nesnenin eşi tarafından yorumlanması da erkeğin gözünden kadının kavranışını pozitif bir anlatımla izleyiciye aktarmaktadır. Özkan'ın: *"Burada da sevgili karımın yazdığı kitaplar... Bunu buraya ben koydum. Tavsiye ederim. İkinci kitabı da yolda..."* ifadesi, erkeğin kadını, ev içindeki mekânda nesneleştirme ve sembolik temsiller üzerinden var etme biçimini ortaya koymaktadır. Eşinin yazdığı kitapları vurgulayan erkeğin, bu kitapları bir dekorasyon unsuru gibi sunarak, kadının üretimini ve başarısını, evin maddi düzeninin bir parçası olarak sunması, kadının özneleşmiş bir kimlik üzerinden temsil edilmesini işaret etmektedir. Öncelikle, *"Sevgili karımın yazdığı kitaplar"* ifadesi, kadının entelektüel üretiminin farkında olduğunu ve takdir edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Kadının bir yazar olarak başarısı, yalnızca aile içinde değil, kamusal alanda da görünür kılan bir övgü kaynağı hâline getirilmektedir. Bu durum, geleneksel cinsiyet rollerinden uzaklaşılarak, kadının üretkenliğinin ve başarılarının erkeğin dilinde yer bulması açısından kadın lehine pozitif bir durumdur. Kadınlar tarihsel olarak ev içi rollerle sınırlandırılmışken, burada kadının entelektüel ve yaratıcı kimliği yüceltilerek bu sınırların dışına çıkılmaktadır.

Bu analiz, kadının entelektüel üretiminin ev içinde yüceltilmesi ve erkeğin dilinde yer bulmasının, kadının özneleşmiş bir kimlik olarak tanınması açısından önemini vurgulamaktadır. Kadının yaratıcı kimliği, bu bağlamda geleneksel cinsiyet rollerinin ötesine geçerek, ev içi sınırların dışına çıkarılır. Bu perspektif, Donna Haraway'ın (1991: 150) "A Cyborg Manifesto" adlı eserindeki şu ifadesiyle desteklenebilir: *"Bizler bedenlerimizin ve zihinlerimizin sınırlarını aşan, sürekli*

olarak yeniden yapılanan varlıklarız; kimliğimiz sabit ya da tek boyutlu değildir.” Haraway, bu alıntısıyla, kadınların sabit toplumsal rollerle sınırlanamayacağını ve sürekli yeniden tanımlanması gereken karmaşık varlıklar olduğunu savunmaktadır. Kadının entelektüel üretimi ve bu üretimin erkeğin söylemiyle ev içinde yüceltilmesi, Haraway’ın bu bakış açısını doğrular niteliktedir.

Mekân tasarımı anlatırken ev sakinlerinin hemen hemen incelenen beş ayrı bölümde de ‘enerji tasarrufu’, ‘ekolojik malzemeler’ gibi vurgularla doğayı önceleyerek çevre ekolojisini gözettiklerini ifade etmektedirler. Bu yaşam felsefesine sahip olan insanların cinsiyet gibi kategorilerde de demokratik bir yaklaşıma sahip olduğu algısını doğurmaktadır. Bu yaklaşım, bireylerin yalnızca fiziksel çevreye değil, aynı zamanda sosyal yapıya ve toplumsal ilişkilere de saygı duyduklarını işaret etmektedir. Ekolojik bilinçle donatılmış bir birey, doğanın kaynaklarını sürdürülebilir bir biçimde kullanma sorumluluğunu taşıırken, aynı zamanda sosyal adalet ve eşitlik konularında da duyarlıdır. Bu durum, cinsiyet gibi sosyal kategorilerde de demokratik bir yaklaşımın benimsenmesine yol açmaktadır. Ekolojik düşünce, yalnızca doğa ile olan ilişkimizi değil, aynı zamanda sosyal yapılarımızdaki eşitlik ve adalet arayışını da beslemektedir. Dolayısıyla, doğaya saygı duyan bir birey profili, cinsiyetler arası ilişkide de demokratik ve eşitlikçi bir yaklaşım geliştirme potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda, cinsiyetler arası ilişkideki demokratik yapı, doğal çevreye saygının bir uzantısı olarak değerlendirilebilir.

Bunun yanı sıra çiftlerin mekân tasarımına verdikleri önemin incelenen bölümler üzerinden somut olarak anlatımı bireylerin birbirleriyle ilişkilerine de yansıdığı yönünde bir izlenim yaratıyor. Tayfur: *“Buraya koyduğumuz büyük camın burada olmasının bir sebebi var çünkü orada iki tane çok güzel fıstık çamı var. Tablo gibi bir görüntü oluşturuyor. Onu görmek istediğimiz için tasarımları bunların ışığında yaptık. Özel malzemeler kullandık. Özel derken, bilinmeyen malzemeler değil bunlar. Çoğu tiny house videosunda görüyorsunuzdur, Tyvek diye bir malzeme var. Bu içerideki nem dengesini sağlıyor ki bizim için en önemli donelerden biri oldu. Çünkü Bodrum’da, hep şu örneği veriyorum, bir cips paketini açtığınızda 1 saat içinde yumuşuyor. Çabuk bozuluyor, bizim evde ben bunun testini yaptım, 4 gün boyunca bir cips ve krakeri açık bıraktım, hala çıtır çıtır yiyebiliyordunuz. Doğru malzemeyle, doğru ve kişilerin ne istediğini bilerek tasarlanan bu tarz yapılar müthiş çözüm oluyor,”* ifadesiyle mekânın özenli anlatımı çiftlerin sosyal ilişkilerinde de özenli bağlar kurdukları yönünde bir algı yaratmaktadır.

Bununla birlikte bireyler evin tasarımı kişiselleşmiş ilgi ve ihtiyaçlarına göre oluşturduklarını ifade etmektedirler. Çiftler kişiliklerinin uzantısı olan bir nesne veya bir alanı evin tasarımının bir parçası haline getirerek, kimliklerini ev içi alanda da mekân üzerinden görünür hale getirmektedirler. Bireylerin evin tasarımı kişiselleşmiş ilgi ve ihtiyaçlarına göre oluşturduklarını belirtmeleri, mekânın yalnızca işlevsel bir alan değil, aynı zamanda bireylerin kimliklerinin ve kişisel değerlerinin bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada, Henri Lefebvre’nin mekân anlayışı önemli bir referans noktası sunmaktadır. Lefebvre, mekânın sosyal ilişkilerin üretimi için bir araç olduğunu savunarak, mekânın sadece fiziksel bir alan olmadığını, aynı zamanda sosyal ve kültürel dinamiklerin bir yansıması olduğunu ifade etmektedir. Programda da benzer şekilde ev içi mekânın kadın ve erkeğin demokratik sosyal ilişkilerinin bir yansıması olarak planlandığı gözlemlenmektedir (1991: 123).

Nihayetinde mekân tasarımında da cinsiyetin etkisi gözlemlenmemektedir. Tasarım ve işlevselliğin daha çok ön planda olduğu mekân tasarımında toplumsal cinsiyet rollerinin evin iç tasarımına yansımadağı görülmektedir. Kadın ve erkek katılımcıların evdeki işlevsel düzenlemeler ve tasarımlar hakkında eşit haklara sahip olduğu gözlemlenmektedir. Mekân tasarımının yaratımından hareketle yaşam alanlarının düzenlenmesinde cinsiyetler arasında belirgin bir hiyerarşi olmadığı anlamını da beraberinde getirmektedir. Daire programının bu anlamda diyalogu ve eşitliği teşvik eden yönü dijital kültürde toplumsal cinsiyet rollerinin pozitif belirlenişine de katkı sunmaktadır. Elde edilen veriler “Daire programı, toplumsal cinsiyet kodlarını hangi bağlamlarda yeniden inşa ediyor?”, “Hangi toplumsal normlar sorgulanıyor ve nasıl bir dönüşüm sağlanıyor?” araştırma sorularına da cevap vermektedir. Daire programı, toplumsal cinsiyet kodlarını, mekân tasarımında ve ev içindeki iş bölümünde kadın ve erkeğin eşit katılımı bağlamında yeniden inşa etmektedir. Programda, kadınlar ve erkekler, geleneksel ev içi rolleri aşarak birlikte kararlar almakta ve eşit şekilde sorumluluk paylaşmaktadırlar. Bu bağlamda, mekân tasarımı sadece işlevsel değil, aynı zamanda kişisel değerler ve bireysel tercihlerle şekillendirilmiştir. Bu yeniden inşa, toplumsal cinsiyet normlarının sorgulanması ve dönüşümünü sağlayan bir yaklaşımdır. Kadınların ev içindeki mekânda geleneksel olarak atfedilen "ikincil" rollerinin kırılması ve erkeklerin ev içi sorumlulukları paylaşması, cinsiyet eşitliği ve özgürlüğüne dayalı bir dönüşüm yaratma potansiyeline sahiptir. Bu dönüşüm, dijital medya aracılığıyla geniş kitlelere yayılarak, toplumsal cinsiyet normlarına dair daha eşitlikçi bir bakış açısı sunabilir.

3.3. Kullanıcı Yorumlarında Cinsiyet İlişkilerinin Kavranışı

Kanalda yayımlanan beş bölüme gelen yorumlar, yukarıda ele alınan temalar altında sunulan savlarla ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Buna göre “Ülkemizde ne kadar entelektüel ileri seviyeli insanlar varmış... Umudumu yitirmişken böyle insanların karşımıza çıkması yeniden umut verdi bana... Bir gün böyle insanlar sayesinde ilimde, irfan sanatta bilimde

Avrupa'yı geçeceğiz inanıyorum,” “Bina olarak değil de iç tasarımı olarak bütün evler birbirine benzemeye başladı gibi geliyor bana.. Yalnız hanımefendi enerji tasarrufu sürdürülebilirlik ve ayak izi kelimelerini kullandığı için bile saygı ve sevgimi kazandı mutlu olun evinizde,” “Çevreci ve vizyon sahibi insanları görmeyeli çok uzun zaman olmuştu. Ortak değerlere sahip olduğum insanları görebilmek beni hem geleceğe karşı umutlandırdı ve mutlu etti. Ellerinize sağlık, çok büyük emek vermişsiniz güzel günlerde tatlı kızınızla mutlu mesut yaşamamız dileğiyle. Her zamanki gibi canım üniversite şehrim Eskişehir beni yanıltmadı,” “Ben ev sahiplerinin mantalitelerine hayran kaldım. Su biriktirme özelliği ve elektriğini kendi üreten ev... Bravo size... Detaylar çok iyi... Harika bir tasarım olmuş. Huzur ve mutluluk ile oturun inşallah,” “Hanımefendinin karbon izi ile fikrine, özenine, dikkatine ve duyarlılığına hayran oldum ve takdir ettim. Teşekkür ediyorum hanımefendiye,” “Harika bir ev hayran kaldım zevkinize, doğaya hayata olan saygınıza. Böyle zevkli, hayata aynı yönde bakan iki insanın birbirini bulması da çok güzel olmuş. Her ayrıntı mükemmel... Sağlık, huzur ve Burçak'la mutluluklar diliyorum, Allah bozmasın.” şeklinde yöneltilen yorumlar, izleyicilerin çiftlerin demokratik, duyarlı, saygılı ve yüksek okuryazarlık gibi öne çıkan değerlerini, ev içi alana yönelik ideal tutum ve davranışlar olarak alımladıklarını göstermektedir.

“Ne yazık ki hepimizin aklına “daha fazla oda, daha fazla eşya” daha rahat ve daha büyük bir zenginlikmiş gibi enjekte edilmiş. Sayenizde küçük alanlarda daha büyük zenginliklere ve mutluluklara sahip olunabileceğini görüyoruz. Aslında hepimiz ‘minimalist’ düşünceye sahip olmak istesek de bir şeyler hala bizi büyük evlere çekmeye çalışıyor gibi. Çağımızın hastalığı; doyumsuzluk... O yüzden sorunuzu küçük evde yaşamayı istemeyi istiyorum olarak cevaplıyorum. Umarım bir gün tüm kalıpları yıkabiliriz. Sevgiyle,” “Böyle mutlu ve uyumlu bir çift olduktan sonra her yerde yaşanır. Her mekân güzelleşir. Çok güzel bir video olmuş.”, “30 m² evi bulmak değil de en zoru 30 m² evde yaşayacağın birini bulmakta tebrik ediyorum sizi ikisini de başarmış olmanız ne kadar güzel.”, “Anıt değerindeki bu yapılarda değerini ve anlamını bilen, kendi ruhuyla bu evleri besleyen insanlar olduğunu bilmek ne güzel. Huzurlu bir yaşam dilerim”, “Bence en zoru toplum baskısını kırmak yeni evli çiftlerin pembe zehirlenmesi yaşamadan da milyarlar harcamadan da kendine yaşam alanı kurabilir bunu gösterdi bu bölüm.”, “Sıfır özentisi sıfır ego sıfır marka ile nasıl muhteşem bir eve sahip olunurun özeti. Pırl pırl gençler. İyi ki tanıtınız çok teşekkür ederim”, “Bu gerçekten tam bir “daire” evi. Evin sakinleri ruhlarını eve yansıtmış, her karesine kendilerinden bir şeyler katmışlar” şeklinde gelen yorumlar, toplum genelinde evlilik, ev inşa etme, düzenleme gibi süreçlerde geleneksel kalıpları benimsemeyen program konuklarının izleyiciler gözünde de pozitif algılandığını göstermektedir. Mevcut cinsiyet kodlarını tersyüz eden bir üslubu benimseyen çiftleri konuk alan program, toplumun geneline yayılmış ve kabul görmüş tavır ya da tasarımları benimseyerek toplum tarafından kabul göreceğini varsayan çiftler yerine, kendilerine yatırım yapmış, kişilik ve kimliklerini tavır ve tasarımlarının bir parçası haline getirmiş çiftleri merkezine alarak dijital dünyada toplumsal cinsiyetin inşasına pozitif bir katkı sağladığı düşünülmekte ve bu sav izleyici tarafından da olumlanmaktadır.

Yorumlarda maddi sahiplikten ziyade manevi ve duygusal tatmine odaklandığı görülmektedir. “30 m² evde yaşayacağın birini bulmak” veya “evin sakinleri ruhlarını eve yansıtmış” gibi ifadeler, mekânın işlevselliğinden öte, bireyler arası ilişkiler ve ortak yaşam deneyiminin izleyici tarafından da kabul gördüğünü ifade etmektedir. Bu bağlamda, yaşam alanının fiziksel büyüklüğünden ziyade, onu paylaştıkları kişinin varlığının ve çiftlerin birbirleriyle uyumlu bir ilişki kurabilmelerinin mekânı anlamlı kıldığı ileri sürülmektedir. Son olarak, bu yorumlar aynı zamanda bir toplumsal eleştiriyi de barındırmaktadır. Tüketim toplumunun “doyumsuzluk” hastalığı, büyük evlerin ve daha fazla eşyaya sahip olmanın mutluluk getireceğine dair yanlış bir inanç olarak değerlendirilmektedir. Bunun aksine, sosyal medya kullanıcıları, küçük ve mütevazı mekânlarda anlamlı ve tatmin edici bir yaşam sürdürebilmenin mümkün olduğunu savunmakta, bu ideal yaşam tarzını çiftlerin “özgün” ve “ruhsal” bir ilişki kurabilmeleriyle ilişkilendirmektedir.

Yorumlar, programdaki çiftlerin birlikte tasarladıkları evlerin, toplumsal cinsiyet normlarının ötesine geçtiği ve eşitlikçi bir yaklaşımı yansıttığını göstermektedir. Bir kullanıcı, “Ev sahibinin çocuğunun anısını bile sildirmemiş, aynı zamanda düşünceli de bir adam” diyerek ev sahibi Mehmet’in duygusal zekâsını ve insani yönünü övmektedir (damladogan9013, 2019). Bu yorum, ev tasarımında kadının ve erkeğin eşit katılımını ve cinsiyetler arası eşitliği teşvik eden bir duruşu sergileyen çiftlerin davranışlarını takdir eden izleyici bakış açısını somutlaştırmaktadır.

Kullanıcı yorumlarında, çiftlerin evdeki işbirliği ve eşitlikçi tutumları takdir edilmekte ve toplumsal cinsiyet normlarına dair pozitif bir değişim vurgulanmaktadır. Örneğin, bir izleyici “Resmen samimiyet... Duruşları, evlerine sahip çıkışları, elektrikleri ve televizyonlarının olmayışları, tüm sahteliği, yapaylığı ve şehir hayatını arkalarında bırakışları beni çok etkiledi. İki iyi insanın bir araya gelip vücut bulmuş hali... Bir ömür mutlu olsunlar güzel evlerinde... Ve tabiki siz daire ekibi iyiki varsınız!” diyerek çiftler arasındaki uyum ve işbirliğini kullanıcı tarafında da onaylamaktadır (user-iw8tz9zf9k, 2019). Ayrıca, “Çiftin arasındaki uyum, evi kendilerinin inşa etmesine hayran kaldım. Doğasever hayvansever 2 insan cehalet seviyesi yüksek olan bu ülkede böylesine aydın insanlar görmek beni çok mutlu etti daire ekibi iyiki varsınız (@ozlemokay5744)”, “Birbirinin hayatını zorlaştırmayan iki insanın birlikteliği böyle güzel bir yuva ortaya çıkarmış, ne kadar zor gelir bizlere bu işe kalkışmak. İnsan önce yanındakinden alıyor belki de cesareti” gibi yorumlar, kadın ve erkek arasındaki ev içi iş bölümünün demokratik biçimlenişinin kullanıcı tarafında da ideal olarak kabul gördüğünü ve

desteklendiğini işaret etmektedir. "Mutfakta üst dolap yapmamak fikri en sevdiğim fikirlerden biri" gibi yorumlar ise, evdeki işlevselliğin cinsiyet rollerini aşarak her iki tarafın ihtiyaçlarına göre tasarlandığını vurgulamaktadır (homeschooling-lifeschoolin418, 2019). @busrab.971 kullanıcısı tarafından gelen "Çok etkileyici bir daire bölümüydü. Ev kadar ev sahipleri de çok güzel. Enerji olarak güneş enerjisi kullanmaları ve daha sonrasında rüzgar enerjisini de kullanacak olmaları çok hoşuma gitti. Doğaya bu kadar saygı duymaları gerçekten takdir edilesi. Komşuları ile ilgili güzel şeyler söylemeleri de çok güzel jest olmuş. Tavsiye ettikleri kitapları da kaydettim" şeklindeki yorumu, kişisel duyarlılık olarak sergilenen davranışın kullanıcının söyleminde bireylerin cinsiyetler olarak kategorize edilişi yerine insani temelli birleştirici bir ortak değer duygusu niteliği taşımaktadır. Bu tür yorumlar, geleneksel cinsiyet rollerinin kırılmasını ve işlevsel, eşitlikçi bir yaşam alanının mümkün olduğunu yansıtmaktadır. Kullanıcılar tarafından yapılan yorumlara bakıldığında izleyicilerin programa konuk olan çiftlerin eşitlikçi yaşam paylaşım biçimlerinin, alternatif, norm dışı, bireyselleşmiş istek ve ihtiyaçlarına göre gerçekleştirdikleri ev tasarımının ve ekolojik, dengeli yaşam felsefesinin alımyalıcısı oldukları görülmektedir. Bu olumlu kavrayışın programa hâkim olan cinsiyet rollerini de bütüncül bir kavrayışla idealleştirmelerine ve benimsemelerine hizmet ettiği söylenebilir. Programa gelen kullanıcı yorumlarıyla da güçlenmesi muhtemel biçimde program, ideolojik olarak, geleneksel cinsiyet rollerinin sorgulanması ve cinsiyet rollerinin daha eşitlikçi hale gelmesi ve niteliğinin artırılması anlamında pozitif bir çaba ortaya koymaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmanın bulguları, dijital platformlarda sağlanan içeriklerin, özellikle YouTube gibi etkili bir mecraada, daha demokratik ve kadını güçlendiren cinsiyet söylemlerinin üretimine önemli katkılar sağladığını göstermektedir. Çalışmada elde edilen veriler tüm dijital kültür evrenine genellenememekle birlikte dijital kültür içerisinde toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden belirlenebilmesi olanağı çerçevesinde yeni ihtimaller sunabileceğine işaret etmektedir. Sınırlılıkları bulunan bu çalışma, tüm dijital dünyadaki cinsiyet rollerini temsil etmemekle birlikte, bu evrende cinsiyet rollerinin eşitlikçi ve adil bir şekilde yeniden biçimlenebileceğine dair pozitif bir model sunabileceği iddiasına bir katkı sunmaktadır.

Kadın temsillerinin dijitalleşen medyada nasıl evrilebileceğine ilişkin bir örnek olarak seçilen "Daire" programı gibi içerikler, geleneksel medya düsturlarını aşmanın ötesinde, cinsiyet rollerini yeniden tanımlayarak, bireylerin yaşam pratiklerinde eşitlikçi yaklaşımların sergilenmesine olanak tanımaktadır. Programda gözlemlenen eşitlikçi cinsiyet temsiliinde, kadın ve erkek karakterlerin ev içi rollerini paylaşması, ortak karar alma mekanizmalarını etkin kullanması ve bireysel tercihlerinin mekânsal düzenlemede somutlaşması, toplumsal cinsiyet normlarının evrimleştiğine dair güçlü göstergeler sunmaktadır. Bu temsil biçimi, geleneksel patriarkal hiyerarşilerin, dijital içerikler vasıtasıyla sorgulandığı ve yeniden yapılandırıldığı bir alan yaratmıştır. İzleyici yorumları ise, bu dönüşümün sadece içerik üreticileri tarafından değil, aynı zamanda izleyici kitlesi tarafından da olumlu karşılandığını ve desteklendiğini ortaya koymaktadır. Demokratik aile yapısının ve kadının rolünün güçlendirilmesinin, hem toplumsal kabul gören cinsiyet kalıplarını tersyüz etmeyi hem de izleyicilere yeni bakış açıları kazandırmayı hedeflediği anlaşılmaktadır.

Bu tür içerikler, kadının ev içindeki rolünü daha aktif ve yaratıcı bir biçimde tanımlayarak, toplumsal beklentilerin ötesine geçmesine olanak sağlamaktadır. Kadının mekân içinde aldığı kararları, estetik anlayışını ve yaratıcı özgürlüğünü vurgulayarak, geleneksel cinsiyet rolleriyle ilgili kalıpların kırılmasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu bağlamda, izleyicilerin sadece içsel dekoratif stil tercihlerine değil, aynı zamanda daha geniş toplumsal normlara dair algılarına da etki edilmektedir. Dijital platformların sunduğu bu özgürleşmiş anlatılar, kullanıcıların daha eşitlikçi ve çeşitliliğe dayalı bir dünya görüşü benimsemelerine yardımcı olabilmektedir. Programda sunulan cinsiyet rollerinin ve toplumsal ilişkilerin bu yenilikçi tasvirleri, izleyicilerin günlük hayatlarında uygulayabilecekleri olumlu örnekler sunmaktadır. Bu atmosferde yetişen yeni nesil içerik üreticileri, toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha yaygın ve kökleşmiş hale gelmesine katkıda bulunacak, bu da uzun vadeli kültürel değişimlerin habercisi olabilecektir. Dijital medya dünyasının, toplumsal normları dönüştürme kapasitesinin fark edilmesi ve bu doğrultuda desteklenmesi, daha eşitlikçi bir topluma geçiş sürecinde kilit rol oynayacaktır.

Sonuç olarak, dijital platformlarda yer alan bu tür içeriklerin hem toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sunduğu hem de izleyicilerin toplumun farklı kesimlerinde daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir söylem geliştirmelerine yardımcı olduğu söylenebilir. Gelecekte yapılacak olan çalışmalar, bu içeriklerin toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki uzun vadeli etkilerini inceleyerek, dijital medyanın toplumsal dönüşümdeki rolünü daha derinlemesine anlamamıza katkı sunabilir. Bu tür araştırmalar, dijital alanların sosyal değişim ve ilerleme için nasıl daha etkin kullanılabileceği konusundaki bilgi birikimimizi artıracaktır.

Kaynakça

- Barker, C., & Galasinski, D. (2001). *Cultural studies and discourse analysis: A dialogue on language and identity*. Sage.
- Birleşmiş Milletler. (2021). *Gender equality in digitalization*. Regional Hub Regional Bureau for Europe and the CIS, Istanbul Regional Hub.
- Bozok, N. (2019). Herkesle ve kimsesiz, türler arasında ve kökensiz siborg: Donna Haraway'ın düşüncesinde feminist bir beden politikasının imkânları. *ViraVerita E-Journal: Interdisciplinary Encounters*, 9, 128–148.
- Braidotti, R. (2009). Feminist post-postmodernizmin eleştirel bir kartografyası. *Cogito: Feminizm Dergisi*, 58, 227–244.
- Butler, J. (2016). *Cinsiyet belası: Feminizm ve kimliğin altüst oluşu* (İ. B. Dönmez, Çev.). Metis Yayınları.
- Chambers, A. (2018, August 13). There's a reason Siri, Alexa and AI are imagined as female—Sexism. *The Conversation*. <https://theconversation.com/theres-a-reason-sirialexa-and-ai-are-imagined-as-female-sexism-96430>.
- Cornwall, A., & Rivas, A. M. (2015). From “gender equality” and “women’s empowerment” to global justice: Reclaiming a transformative agenda for gender and development. *Third World Quarterly*, 36(2), 396–415. <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.1013341>
- Erkuş, A. (2013). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Seçkin Yayıncılık.
- European Institute for Gender Equality. (2020). *Gender pay gap in ICT and platform work*. <https://eige.europa.eu/publications-resources/toolkits-guides/gender-equality-index-2020-report/gender-pay-gap-ict-and-platform-work>
- Haraway, D. J. (1991). *Simians, cyborgs, and women: The reinvention of nature*. Routledge.
- Haraway, D. J. (2009). *Başka yer* (G. Pular, Çev.). Metis Yayınevi.
- Knappe, H., & Lang, S. (2014). Between whisper and voice: Online women's movement outreach in the UK and Germany. *European Journal of Women's Studies*, 21(4), 361–381. <https://doi.org/10.1177/1350506814542519>
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Çev.). Blackwell.
- Lupton, D. (2015). The digital cyborg assemblage: Haraway's cyborg theory and the new digital health technologies. In F. Collyer (Ed.), *The handbook of social theory for the sociology of health and medicine* (pp. 567–581). Palgrave Macmillan.
- Marcuse, H. (2008). *Estetik boyut: Marksist estetiğin eleştirisi* (A. Bülbül, Çev.). İdea Yayınları.
- Morley, D., & Robins, K. (1997). *Kimlik mekânları* (E. Zeybekoğlu, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). *Bridging the digital gender divide*. <https://www.oecd.org/digital/bridging-the-digital-gender-divide.pdf>
- Popaa, D., & Gavriluub, D. (2014). Gender representations and digital media. *The 6th International Conference Edu World 2014: Education Facing Contemporary World Issues*, 7th-9th November 2014.
- Rani, U., Castel-Branco, R., Satija, S., & Nayar, M. (2022). Women, work, and the digital economy. *Gender & Development*, 30(3), 421–435. <https://doi.org/10.1080/13552074.2022.2151729>
- Sadowski, H. (2016). Digital intimacies: Doing digital media differently. *Linköping University Electronic Press*.
- Sözen, E. (1999). *Söylem*. Paradigma.
- Sutko, D. M. (2020). Theorizing femininity in artificial intelligence: A framework for undoing technology's gender troubles. *Cultural Studies*, 34(4), 567–592. <https://doi.org/10.1080/09502386.2019.1671469>
- Taylor, C. M. (2018). Racial technological bias and the white, feminine voice of AI VAs. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 18(1), 19–36. <https://doi.org/10.1080/14791420.2020.1820059>
- Turkle, S. (1997). *Life on the screen: Identity in the age of the Internet*. Simon & Schuster.

Verveer, M. ve Di Meco, L. (2021). Gendered disinformation, democracy and the need for a new digital social contract. *Council on Foreign Relations*.

<https://www.youtube.com/watch?v=6-H674NDzLM>

<https://www.youtube.com/watch?v=B3J2LCYgZnA>

<https://www.youtube.com/watch?v=4sdrM6XPDrc>

<https://www.youtube.com/watch?v=khMON7k5kWk>

<https://www.youtube.com/watch?v=y1cfSFU8Hss>.

Extended Abstract

Aim and Scope

This article explores the transformative potential of digital platforms in reshaping gender norms, focusing on the example of the YouTube program “Daire.” With the widespread impact of digitalization, new media provides opportunities for women to challenge traditional roles and assert themselves as stronger, more independent individuals. The primary aim of the study is to analyze how content produced on digital platforms can influence gender equality and empower women. The research also investigates the capacity of new media to foster discourses that question patriarchal structures and support egalitarian representations.

Methods

The study employs discourse analysis as its primary method, which is well-suited for examining how gender roles are represented and reconstructed in media. The five most-viewed episodes of the “Daire” program were selected as a sample for analysis. The study evaluates the gender representations portrayed in these episodes and analyzes audience comments to understand societal reactions to these representations. The theoretical framework draws heavily on feminist theories, including Donna Haraway’s “cyborg” theory, which suggests that gender roles can be fluid and flexible in digital environments.

Findings

The analysis of the “Daire” program reveals significant transformations in traditional gender norms. The program presents a vision of shared domestic responsibilities, where both women and men contribute equally to tasks like home decoration, kitchen chores, and household maintenance. Women in the program are portrayed as creative, self-confident, and active decision-makers. Their roles extend beyond traditional domestic boundaries, reflecting artistic expression and individuality. Audience feedback supports these egalitarian portrayals. Viewer comments highlight the positive impact of the program’s representation of strong and creative women. Many viewers express appreciation for how female characters’ skills and aesthetic contributions inspire societal change. Additionally, the supportive roles of male characters are perceived as aligning with contemporary values of gender equality. The study also identifies how digital platforms influence companies to adopt more egalitarian discourses in their content, driven by both social responsibility and economic motivations. This results in a shift from traditional gender stereotypes to representations that align with evolving societal values.

Conclusion

Digital platforms like YouTube offer a unique space to challenge and redefine traditional gender norms. Programs like “Daire” demonstrate the potential of digital content to empower women, increase their visibility in the public sphere, and develop a narrative that critiques and reshapes patriarchal structures. By presenting women as active, creative, and decision-making individuals, such content contributes to societal awareness and fosters progress toward gender equality. The findings underline the importance of recognizing digital media not just as a platform for entertainment but as a tool for social change. As digital content that promotes gender equality becomes more widespread, it can play a crucial role in reshaping societal perceptions and fostering a more egalitarian and just society. This study highlights the transformative power of digital platforms in creating a more flexible and inclusive understanding of gender roles, making them a critical medium for driving social change.